

1.12.16

13744

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Філологічний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра української літератури

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

МАГІСТРА

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

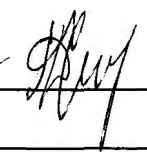
на тему:

**«Візуалізація як тенденція образотворення у творчості
Т. Шевченка»**

«Visualization as an image making trend in creative work of T. Shevchenko»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 8.02030301 Українська мова та література

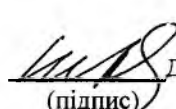
Ніколаєнко Ольга Юріївна

Керівник: к.філол.н., доц. Чикур Л. Д.

Рецензент: к.філол.н., доц. Ткачук О. Є. _____

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 3 від 29.11 2016 р.

Захищено на засіданні ЕК № 2
протокол № 7 від 15.12. 2016р.
Оцінка Відмінно / А / 90
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри
 доц. Шупта-В'язовська О. Г.
(підпис)

Голова ЕК
 доц. Шупта-В'язовська О. Г.
(підпис)

Одеса – 2016

786528

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Поетика візуальності як наукова проблема.....	9
РОЗДІЛ II. Візуально-образне мислення Т. Шевченка	23
2.1. Кінематографічний код візуальності.....	23
2.2. Візуалізація тропіки (від епітету до метафори).....	30
РОЗДІЛ III. Синестезія як компонент художньої системи та естетичного мислення Шевченка.....	49
3.1. Феномен синестезії.....	49
3.2. Звуковий живопис у поезії Кобзаря	57
3.3. Колористика Шевченка-поета	65
3.4. Символіка.....	69
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	88

Вступ

Тарас Шевченко виступив як поет-новатор, приніс з собою в українську літературу «слово нове», новий світ поезії, неповторні образи, картини й барви, небачене раніше багатство й широчінь тем, ідей, мотивів, жанрових форм, вивів українську літературу на шлях реалізму й народності.

У своїй поезії митець звернувся до тем, проблем та ідей (соціальних, політичних, філософських, історичних, художніх), які до нього ще не порушувалися в українській літературі або порушувалися надто несміливо й соціально обмежено. Автор “Кобзаря” виробляв і утверджував нове художнє мислення. Збагачуючи українську літературу новими життєвими темами й ідеями, письменник став новатором і в пошуках нових художніх форм та засобів. Т. Шевченко творчо використав багатючий досвід попередників і сучасників в українській, російській і зарубіжній літературах, але в поезію він прийшов сказати своє, нове слово. У шевченкознавчих студіях не раз були спроби вказувати на деякі літературні паралелі, залежність, впливи.

Уже для багатьох поколінь українців - і не тільки українців - поет-новатор означає так багато, що сама собою створюється ілюзія, ніби ми все про нього знаємо, все в ньому розуміємо, і він завжди з нами, в нас. Та це лише ілюзія. Шевченко як явище велике й вічне - невичерпний і нескінченний. Волею історії він ототожнений з Україною і разом з її буттям продовжується нею, вбираючи в себе нові дні і новий досвід народу, відзиваючись на нові болі й думи, стаючи до нових скрижалів долі. Він росте й розвивається в часі, в історії і нам ще йти і йти до його осягнення. Ми на вічному шляху до Тараса Григоровича Шевченка...

Життєвий шлях письменника став знаковим для долі всього українського народу. “Він був сином мужика і став володарем в царстві духа, — писав про Т. Шевченка І. Франко. — Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури... Доля переслідувала його в житті, скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі у ржу...” [56, 13].

Творчість була для нього не тільки духовною потребою, а й формою протесту проти царського свавілля. Записуючи рядок за рядком, він підтверджував свої ж слова: «Караюсь, мучуся... але не каюсь!» [63, 271]. До Шевченкової криниці звертаються письменники як до джерела естетичної краси й мистецького натхнення.

Актуальність роботи:

У роботі акцентується увага на тому що, автор «Кобзаря» виробляв і утверджував нове художнє мислення. Своєю творчістю Т. Г. Шевченко відкрив нову епоху в українській літературі, створив чудові зразки поезії, які могутньо зазвучали над світом як гнівне звинувачення царизмові, як пристрасний заклик до активної боротьби за кращу долю. Натхненні поетичні твори Тараса Шевченка – неоціненний скарб світової літератури – стали надбанням широких народних мас.

Невід’ємною складовою будь-якої сфери культури й життєдіяльності людини на всіх етапах історичного розвитку є візуально доступні для сприйняття аспекти. Кількість досліджень візуальності в межах соціально-гуманітарного знання збільшується з другої половини ХХ ст. й особливо актуалізується у ХХІ ст. Візуальне стало предметом наукових праць таких філософів, як Р. Барт, В. Беньямін, Ж. Бодрійяр, П. Бурдьє, П. Вірілію, Б. Гройс, Н. Гудмен, С. Жижек, М. Мерло-Понті. Фундаментальні положення сформовані теоретиками візуальних досліджень (М. Баль, Дж. Елкінс, Н. Мірзоєв). Типові тенденції в осмисленні змісту візуалізації підтверджуються працями вітчизняних дослідників: Д. В. Галкіна, І. А. Герасимової, Д. В. Іванова, Р. Ю. Порозова, В. В. Савчука, О. В. Шило, М. Б. Ямпольського. Вивченням поетики візуальності Т. Шевченка займалися такі діаспорні дослідники як: Н. В. Молотаєва, С. Балей, Ю. Шевельов, Г. Грабович, Д. Чижевський, Є. Маланюк, Г. Клочек, Л. Генералюк, І. Дзюба, М. Коцюбинська. В означений період інтенсивність візуалізації істотно змінює соціальне буття, пізнавальні стратегії і особистісне світовідчуття людини,

зумовлюючи вивчення й розуму нового складу мислення й осягнення світу, що й підтверджує актуальність нашого дослідження.

Осмислення проблемних питань, що стосуються візуалізації, слід розпочати зі з'ясування цього поняття. Означеному феномену достатньо непросто надати універсального визначення, адже в межах одного тлумачення неможливо охопити існуючі виміри його функціонування. Григорій Клочек окреслює змістовий діапазон поняття «візуалізація», оскільки культурологічне ставлення до візуалізації ще не набуло повного втілення [24, 132].

Інший спосіб переконатися у виключній важливості літературної візуальності — звернутися до феноменологічної за своєю природою категорії «художній світ літературного твору». Однією з найсуттєвіших характеристик художнього світу є ступінь та особливості візуалізації, його тривкість та яскравість внутрішнього зорового бачення того, що зображено у творі.

Слід зазначити, що вивченням поезії Шевченка від появи перших його творів займалося дуже багато дослідників: Білецький Олександр, Єфремов Сергій, Костомаров Микола, Рильський Максим, Українка Леся, Франко Іван, Шевчук Василь. Серед сучасних літературознавців слід назвати: В. Анісова, Ю. Барабаша, Ю. Бойка, В. Бородіна, О. Борщаківського, І. Брика, Б. Варнека, С. Гординського, Г. Грабовича, Г. Греська, М. Грінченка, В. Дорошенка, О. Дорошкевича, О. Забужко, П. Зайцева, Ю. Івакіна, Д. Іофанова, М. Йосипенка, Є. Кирилюка, Г. Клочка, Ф. Колесса, В. Коряка, Д. Косарика, М. Коцюбинську, Ю. Лавріненка, Б. Лепкого, О. Лотоцького, Є. Маланюка, Є. Марковського, М. Марченка, В. Нову, І. Огієнка, П. Одарченка, Ю. Пеленського, В. Петрова, С. Раєвського, В. Ревуцького, Є. Середа, С. Сірополка, Р. Смаль-Стоцького, В. Смілянську, Д. Тамарченка, М. Ткаченка, П. Филиповича, С. Чавдорова, Д. Чижевського, Ю. Шевельова, М. Шлемкевича та інші.

Починаючи з 1962 року, щорічно присуджуються Державні премії України імені Т. Г. Шевченка в галузі літератури і мистецтва. За цей час

почесного звання шевченківського лауреата удостоєні Б. Антоненко-Давидович, М. Бажан, М. Вінграновський, О. Гончар, І. Драч, М. Жулинський, П. Загребельний, Ю. Збанацький, В. Касіян, О. Кульчицька, П. Майборода, А. Малишко, Л. Новиченко, Д. Павличко, В. Сосюра, В. Стус, П. Тичина, Г. Тютюнник та інші митці. Також можна виокремити В. В. Фащенко, який здобув Державну (Національну) премію України ім. Т. Г. Шевченка за 1985 р. працею «У глибинах людського буття». За рішенням ЮНЕСКО, ювілеї Т. Г. Шевченка відзначалися в усіх державах світу, в багатьох із них вийшли переклади «Кобзаря».

Минуло 200 років з дня народження Тараса Григоровича Шевченка - митця, якого називають Пророком і Генієм українського народу. Про нього написано сотні томів, чимало дослідників присвятили йому усе своє наукове життя. Вони ретельно і сумлінно гортали сторінки творів Великого Кобзаря, мандрували нелегкими стежками його долі, досліджували періоди, роки, години земного і духовного буття Тараса Григоровича. І ці невтомні науковці так само стали частиною історії Майстра, увійшовши разом із ним у вічність.

Наукова бібліотека презентувала виставку «У просторі Шевченкової творчості: завжди сучасний Кобзар», яка явила собою огляд величезної спадщини митця та видатних шевченкознавців ХІХ-ХХІ ст. На виставці були представлені як раритетні видання творів Шевченка ХІХ - поч. ХХ ст. (у тому числі й одеські видання), так і шевченкознавча спадщина ХХ-ХХІ ст., включаючи видання творів, перекладів, класичні праці з історії вивчення біографії та спадщини Т. Г. Шевченка, роботи викладачів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Доповнили подорож простором Шевченкової творчості ілюстративні матеріали репродукцій живопису і графіки Кобзаря, а також художнє втілення образу Т. Шевченка у мистецтві - живописні зображення, екранні та театральні образи.

У рамках здійснення проекту «У просторі Шевченкової творчості: завжди сучасний Кобзар» Наукова бібліотека презентує віртуальну виставку з розділу про новітні шевченкознавчі студії, запрошуючи очима сучасників

поглянути на здобутки великого митця, адже ХХІ століття гортає нові сторінки Шевченка-поета, Шевченка-художника, споглядаючи на його творчість крізь дзеркало сучасних літературознавчих, мовознавчих та мистецтвознавчих методик.

Шевченко виступає сьогодні духовним будівничим нашої держави. Тому наш обов'язок самокритично осмислити його дорогоцінну спадщину, його пророцтва й перестороги, долати духовне невільництво шляхом забезпечення повної свободи особи. Тільки за цієї умови українська людина сприйматиме об'єктивні оцінки історії свого народу й відкриє для себе чіткі перспективи розвитку рідної держави.

Мета роботи: простежити й охарактеризувати візуально-образне мислення Т. Шевченка та проаналізувати засоби образотворення у творчому доробку письменника.

Для досягнення цієї мети важливо виконати наступні **завдання:**

- простежити поетику візуальності як наукову проблему;
- визначити принцип формування кінематографічного коду;
- проаналізувати роль епітетів та метафор у поезіях митця;
- виявити механізми виникнення художньої синестезії в поезії Т. Шевченка;
- виокремити компоненти звукового живопису у поезії Кобзаря;
- розглянути кольоризми в поезії письменника;
- дослідити особливості символіки у творчості поета;
- здійснити аналіз художніх засобів у творчому доробку Шевченка.

Об'єкт дослідження: поетична спадщина - збірка «Кобзар».

Предмет дослідження: візуально-живописний компонент у поезиці митця.

Методи дослідження: філологічний, культурно-історичний.

Наукова новизна роботи: проаналізовано мистецтво живописання словом Кобзаря як потужне джерело енергії художнього впливу його поезії та здійснено аналіз візуально-образного мислення і засобів образотворення в поезії, який відкриває нові перспективи у Тараса Шевченка, розширює обрії

вивчення та дослідження цієї теми. Саме в цьому аспекті візуалізація як тенденція образотворення у творчості Шевченка не достатньо розглянута, цьому мало приділяли уваги, цю тему можна поглибити.

Практичне значення дослідження: дана наукова праця може бути застосована як матеріал для підготовки до наукових конференцій, лекцій чи шкільних занять, класних годин.

Робота має перспективи для подальшого продовження.

Структура дослідження: Дипломна робота складається зі вступу, основної частини, яка в свою чергу поділяється на три розділи, висновків та списку використаної літератури (70 позицій). Загальний обсяг роботи 93 сторінки.

Апробації: конференції з французької мови на тему: «Червоний, блакитний, жовтий колір в поезії Тараса Шевченка» («Le rouge, le bleu, le jaune couleurs dans la poésie de Taras Chevtchenko») та «Тарас Шевченко: створення української літературної мови» («Taras Chevtchenko : création de la langue littéraire ukrainienne») відбулися на 71 звітній студентській науковій конференції ОНУ імені І.І. Мечникова на іноземних мовах в «Alliance Francaise».

Висновки

Багато літературознавців відзначають незвичність мови поезій Тараса Шевченка. Помічено, що митець виходив далеко за межі офіційного словника: використовував багато символів, метафор, епітетів (різних рідко вживаних форм прикметників), і навіть вдавався до власного словотворення. Але систематичного аналізу цих методів, прийомів та засобів шевченківського словотворення і образотворення в сучасному літературознавстві немає.

В цій роботі зроблено систематичне дослідження візуалізації, синестезії та засобів образотворення в поетичній творчості Тараса Шевченка, проаналізовано деякі особливості його поезії, пояснено лексико-семантичне значення багатьох символів, епітетів, метафор, обґрунтовано доцільність їх вживання.

Також виявлено, що синестезія стає одним з найважливіших поетичних засобів художньої системи Тараса Шевченка і особливим типом метафоричного мислення. Створюючи в своїх творах світ поетичної реальності, письменник прагнув до того, щоб читач цей світ «побачив», «почув» і «відчув», і з цією метою підключив до сприйняття тексту всі п'ять дарованих людині природою органів чуття: зорові, дотикові, нюхові, слухові, смакові асоціації. Комбінуючи кольорові, звукові, нюхові та інші відчуття, нашаровуючи та доповнюючи їх, письменник домагається ефекту синестезії: читач починає чути «звучання кольору», бачити «колір запаху» і відчувати «смак кольору».

За допомогою дії механізму синестезій Шевченком створюється поліфонічна картина світу, що представляє собою нероздільну єдність сенсорно-сміслових компонентів, які формують нові способи і прийоми зображення дійсності - основи особливого синестетичного типу образності: використання класичної синестезії, заснованої на сплутаності каналів зв'язку; використання синестезії в якості своєї сенсорної рамки; використання прийому цілеспрямованого композиційного повторення.

В роботі визначено, що у поезіях письменника простежуються кінематографічні коди, що дають ключ до комплексного прочитання його текстів. Свідомо закладаючи в код емоційно-почуттєвий посил, автор отримує можливість цілеспрямованого впливу на рух думок і емоцій читача.

Отже, візуальний код Шевченка — творча і перетворююча сила: від візії — до слова й глобальних етичних програм; та від візії — до трансформації сакральних крипт душі.

Вивчаючи поетичну спадщину Кобзаря, зустрічаємо в його творах певні символи. Ми в цій праці дослідили, систематизували і пояснили значення та походження всієї системи образів-символів, що зустрічаються в поезіях Т. Шевченка. На основі своїх досліджень ми зробили висновок, що символи в поезії митця не випадкові. Вони мають певне історичне та філософське підґрунтя. Ці образи-символи виведено з життєвої філософії наших пращурів, давніх українців, з культурних надбань та уподобань українського народу, з його поглядів, вірувань, міфів, обрядів та з надбань світової культури.

Символи рослин: барвінок, тополя, калина, верба виведено з вірувань давніх українців, що пізніше знайшли своє місце в народних піснях, думах, легендах та переказах, а також неодноразово оспівувалися в поезіях українських митців. Батьківський поріг також неодноразово виступає в українській поезії символом рідного дому, любові до землі, на якій родився і виріс персонаж.

Дуже оригінальне висвітлена в поетичній творчості митця кольорова символіка. Біла й чорна барви відомі в світовій літературі та багатьох віруваннях, обрядах, звичаях як барви, що символізують жалобу. Також ці кольори асоціюються з війною, смертю, нещастям. Тарас Шевченко розширює коло їх вживання. Він ще показує білий колір, як колір божевілля, а чорний – як крах надій на відновлення.

Таким чином, розглянувши систему образів-символів, що виведені в поезії Кобзаря, робимо висновок, що вони мають глибокий зміст в поетичній

творчості поета. Всі образи виникли на історичному та життєво-філософському ґрунті українського народу та народів світу.

Проаналізувавши метафори у поезії Тараса Шевченка, можна зробити висновок, що вони є дуже різноманітними. Вірші забарвлені в основному індивідуально-авторськими метафорами. Вони становлять широкий матеріал для дослідження, що дає можливість розкрити невичерпне багатство власного словника митця.

Проте, релігійні та філософські погляди Т. Шевченка не можна трактувати однозначно. Це була людина глибоко мисляча, неординарна. Його філософські та релігійні погляди постійно еволюціонували. Митець усе своє життя розвивав і шліфував свої найкращі душевні якості, як і свій талант. Єдине, що залишалося незмінним у душі поета – це любов до України. Україна була єдиною святинею, якій він поклонявся усе своє життя і заради якої жив та творив, їй присвятив він усього себе, свій великий дар. Заради неї жив і за неї помер.

Із наших досліджень зроблено висновок, що поезія Тараса Шевченка вивчається і ще довго буде предметом зацікавлення багатьох поколінь українців. А його філософські погляди, оригінальний стиль поезій та інтелектуальний геній поета буде об'єктом вивчення і, можливо, наслідування для багатьох майбутніх митців та літературознавців світу.

Шевченко виступає сьогодні духовним будівничим нашої держави. Тому наш обов'язок самокритично осмислити його дорогоцінну спадщину, його пророцтва й перестороги, долати духовне невільництво шляхом забезпечення повної свободи особи. Тільки за цієї умови українська людина сприйматиме об'єктивні оцінки історії свого народу й відкриє для себе чіткі перспективи розвитку рідної держави.

Отже, ключем є око і слово у візії поезій Кобзаря. Візуальне начало, властиве Шевченковій поезії, що служить камертоном твору і стильовою ознакою його творчості, водночас надзвичайно розумно організоване. Вміле дозування зорового ряду в літературних текстах поет демонструє його

високий професійний рівень художника: одночасне оперування прийомами образотворчого й словесного мистецтва відбувається практично непомітно для реципієнта, так влучно зауважує А. Жаборюк [18, 57].

Шевченкова поезія давно стала найважливішим і нетлінним складником духовного ества українського народу. Кобзар — це не тільки те, що вивчають, а й те, чим живуть. У чому черпають сили і надії. У глибини майбутнього слав Тарас Шевченко свої непохитні заповіді синам рідної землі, і серед цих заповітів перший і останній:

Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть [63, 770].

Список використаної літератури:

1. Балей С. З психології творчості Шевченка // Степан Балей. Зібр. творів. У 5 т. Т. 1. – Львів – Одеса. - 2002. - С. 174 - 210.
2. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи. / М. М. Бахтин. – М., 1986. – С. 473.
3. Білецький О. І. Світове значення творчості Тараса Шевченка / О. Білецький. - М. - 1897. - 327 с.
4. Бондар М. Образ України в поезії Т. Г.Шевченка // Вісник АН України. - №6. - 1993. - С. 56 - 60.
5. Боронь О. В. Поетика простору в творчості Т. Шевченка / О. В. Боронь. – К. : Агенство «Україна», 2005. – 152 с. – Бібліограф. : С. 135 – 149.
6. Ващенко В. С. Епітети поетичної мови Т. Г. Шевченка / В. С. Ващенко. – Дніпропетровськ, 1982. – 82 с.
7. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский. – Москва: Высшая школа, 1989. – С. 33 - 34.
8. Воронин С. В. Синестезия и звуко-символизм / С. В. Воронин // Психолінгвістическіе проблемы семантики / [под ред. А. А. Леонтьева, А. М. Шахнаровича]. - Москва : Наука, 1983. - С. 120-131.
9. Генералюк Л. Візуальний код Шевченка / Л. Генералюк // Слово і час. - 2004. - № 3. - С. 52 - 60.
10. Генералюк Л. Візуальна концепція гармонії у творчості Шевченка // Тарас Шевченко і народна культура. Зб. пр. міжнар. 35-ї наук. шевченківської конф.: У 2 кн. - Черкаси: Брама-Україна, 2004. - Кн. 1. - С. 204 - 211.
11. Генералюк Л. Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва / Леся Генералюк. – К. : Наук. думка, 2008. – 544 с.
12. Грабович Г. Шевченко як міфотворець / Григорій Грабович. - К. : Радян. письм., 1991. - 211 с.

13. Грабович Г. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка / Пер. з англ. Соломії Павличко. 2-ге виправл. й авториз. вид. – К., 1998. – С. 36 - 37.
14. Гумецька А. Кольоризми в поезії Т. Г. Шевченка // Записки Н Т Ш. – Львів, 2010. – Т. 2. – С. 212 – 229.
15. Гуржій І. О. Тарас Шевченко про героїчне минуле України. / І. О. Гуржій — К., 1964. — 146 с.
16. Дзюба І. М. Довіку насущний: Світи Тараса Шевченка. Нью-Йорк. Париж. Сідней. Торонто. Львів. — 1991. – 299 с.
17. Дзюба І. М. Тарас Шевченко: життя і творчість / Іван Дзюба. – [2-ге вид., доопрац.]. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.
18. Жаборюк А. Малярська творчість Тараса Шевченка: Монографія. / Анатолій Жаборюк. – Одеса: Астропринт, 2000. – 120 с.: 6 л. кол. іл.
19. Жмуріна О. І. Образ Батьківщини у творчості Т. Шевченка і О. Пушкіна // Т.Шевченко і загальнолюдські ідеали. Тези доповідей та повідомлень на обласній міжвузівській науково-теретичній конференції, присвяченій 175-річчю від дня народження, що відбулася 19-21 квітня 1989р. - м. Одеса. - 1989. - С. 55 - 56.
20. Зубрицька М. Феноменологічний аспект категорії читача в творчості Т. Шевченка. Світи Тараса Шевченка / Марія Зубрицька. – Львів, 2001. – Т. 2. – С. 210 – 217.
21. Зубрицька М. Ното legens: читання як соціокультурний феномен / Марія Зубрицька. - Львів: Літопис, 2004.
22. Івакін Ю. І. Стиль поетичної поезії Шевченка. / Ю. І. Івакін. - К. : Наук. думка, 1991. - 236 с.
23. Кирилук Є. Войовничий характер Шевченківського реалізму // Зб. праць XV наук. Шевченківської конф. - Одеса, 1968. - С. 5 - 23.
24. Клочек Г. Д. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація : навч.-метод. посіб. / Григорій Дмитрович Клочек. – К. : Освіта, 1998. – 238 с.

25. Клочек Г. Д. Поетика візуальності Т. Г. Шевченка : монографія / Григорій Клочек. – К. : Академвидав, 2013. – 256 с.
26. Колесса Ф. Студії над поетичною творчістю Т. Шевченка / Ф. Колесса. Фольклор. Праці. – К. : Освіта, 1970. – 243 с.
27. Костомаров М. І. Спомини про Шевченка / Шевченко Т. Г. Кобзар. / М.І. Костомаров. - Прага, 1876. - 195 с.
28. Коцюбинська М.Х. Етюди про поетику Шевченка. - К., 1990. - 270 с.
29. Коцюбинська М.Х. Мої обрії : в 2 т. / Михайлина Коцюбинська. – К. : Дух і літера, 2004. – Т.1. – 336 с.
30. Критенко А. П. Колір і барви в поезії Тараса Шевченка / А. Критенко // Мовознавство. – 1967. - № 4. – С. 63 - 74.
31. Куліш П. Спогади про Шевченка / П. Куліш. - К., 1930. - 156 с.
32. Лепкий Б. Про життя і твори Тараса Шевченка / Богдан Лепкий. - К., 1994. - 125 с.
33. Літературознавчий словник-довідник. – К., 1997. – 612 с.
34. Маланюк Є. Книга спостережень: статті про літератур / Є. Маланюк. – К., 1997. – 166 с.
35. Маловицька Л. Звук і колір: феномен синестезії у творчому мисленні генія-митця / Людмила Маловицька // Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення: зб. наук. праць / за загал. ред. д. філос. н. Поліщук О. П. – Житомир, 2009. – С. 55 - 58.
36. Мойсієнко А. Метафора / А. Мойсієнко. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту: Декодування Шевченкового вірша. – К., 1997. – 284 с.
37. Мойсієнко А. Символ як явище аперцепції (на матеріалі творів Шевченка) / А. Мойсієнко // Мовознавство. – 1993. - № 3. – С. 40 – 45.
38. Молотаєва Н. В. Міфопростір художнього тексту: етноміфологеми Т. Шевченка у логіко-лінгвістичному аспекті // Н. В. Молотаєва. Ритуально-міфологічний підхід до інтерпретації літературного тексту. – К. – Вид-во КДУ. – 1995. – 211 с.

39. Неділько Г. Я. Тарас Шевченко: життя і творчість / Г. Я. Неділько. - К., 1988. - 245 с.
40. Немченко І. В. / Шевченко Тарас. «Малий Кобзар» / Упоряд. текстів, передмова та примітки І. В. Немченка. - Х. : Вид-во «Ранок», 2009. - 288 с.
41. Новиченко Л. І. Лірика // Шевченківський словник / Л. І. Новиченко: У 2 т. - К., 1976. - Т. 1. - 362 с.
42. Носань С. Л. Геній правди : до 175-річчя від дня народження Тараса Шевченка / С. Л. Носань. - К. : Література і мистецтво, 1989. - 196 с.
43. Пащенко М. В. Метафорична природа новели : (структура, рецепція, концептуалізація) : [монографія] / Микола Васильович Пащенко. - Одеса : Астропринт, 2009. - 296 с.
44. Пільчук І. І. Народнопоетична основа образу України в ліриці Шевченка // 36. праць ювілейної десятої наукової Шевченківської конференції. - Канів, 1991. - С. 120 - 134.
45. Рильський М. Т. Поетика Шевченка / М. Т. Рильський. - К. : Наук. думка, 1961. - 311 с.
46. Русанівський, В. М. Історична лексика в поезії Т. Шевченка / В. М. Русанівський // Мовознавство. - 1991. - № 4. - С. 32 - 40.
47. Символіка графічної серії Шевченка в контексті взаємодії літератури і образотворчого мистецтва // Студії мистецтва. - 2008. - Ч. 1. - С. 56 - 72.
48. Словник символів // За ред. О.І. Потапенко. - К.: Народнознавство, 1997. - 156с.
49. Смілянська В. Л. Біографічна Шевченкіана / В. Л. Смілянська. - К., 1994. - 245 с.
50. Смілянська В. Л. Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка : [монографія] / В. Смілянська, Н. Чамата. - К. : Вища школа, 2000. - 207 с.
51. Спогади про Тараса Григоровича Шевченка / уклад. і прим. В. С. Бородіна, М. М. Павлюка, О. В. Бороня ; передм. В. Л. Смілянської. - К. : Дніпро, 2010. - 608 с.

52. Сподарик Г. «Борітеся – поборете!» : [Оксана Забужко про актуальність Шевченка] / Григорій Сподарик // Наше слово. – 2014. – 9 березня. – С. 1, 4.
53. Тарасова М. Картини – символи у поезії Т. Шевченка (До питання про мистецтво живописання словом у творах поета) / Марія Тарасова // Наукові записки. Проблеми рецептивної поетики : зб. наук. ст. - Кіровоград. – Випуск 84. – 2009. - С. 93 – 135.
54. Українські письменники. Довідник. – К. : Велес, 2011. – 368 с.
55. Франко І. Я. Із секретів поетичної творчості // І. Я. Франко. Твори: В 50-и т. – Т. 31. – К.: Наукова думка, 1981.
56. Франко І. Я. Твори в 50-ти томах. - К.: Наукова думка, 1983. - Т. 39. - 255 с.
57. Чалий М. К. Життя і твори Тараса Шевченка / М.К. Чалий ; пер., післям. та комент. В. Л. Смілянської. – К. : Веселка, 2011. – 263 с.
58. Чамата Н. П. Поетика контрасту в поезії Т.Шевченка // Рад. літературознавство. - №3. - 1976. - С. 19 - 64.
59. Чижевський Д. Українська філософія // Українська культура / Дмитро Чижевський. – К., 1993. – С.183.
60. Шагинян М. С. Тарас Шевченко / М. С. Шагинян. – [4-е узд.]. – М. : Худож. лит., 1970. - 256 с.
61. Шаховський С. Огонь в одежі слова питання майстерності і стилю поезії Т. Г. Шевченка / Семен Шаховський. – К. : Академвидав, 2002. – С. 112 – 118.
62. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Григорович Шевченко ; [редкол. М. Жулинський та ін.]. – К. : Наук. думка, 2003. - Т. 1 : Поезія 1837–1847. – 2003. – 784 с.
63. Шевченко Т. Г. Кобзар / Т. Г. Шевченко. - К. : Дніпро, 2012. - 720 с.
64. Шерех Ю. Критика поетичним словом // Світи Тараса Шевченка. Збірник статей до 175-річчя з дня народження поета. – Нью-Йорк, 1991.